

Ələsgər yurdunda erməni vəhşilikləri

15–16 iyul 1988-ci il Göyçə mitinglərinin tarixçəsi

Qərbi Azərbaycandan azərbaycanlıların son deportasiya dalğası 1988–1989-cu illərdə baş verdi. Bu dövrdə azərbaycanlı əhali zorakılıq, hücumlar və təzyiqlər nəticəsində öz yurdlarını tərk etmək məcburiyyətində qaldılar. Amma o dövrdə də yerli əhali bu haqsızlıqlara qarşı əzmlə mübarizə apardı. Vaxtı ilə Göyçə mahalının Ardaniş kəndinin sakini olmuş Əli Vəliyev redaksiyamıza göndərdiyi məktubunda bu barədə ətraflı məlumat verib.

Xalqımlığın tarixinə qara həriflərlə yazılmış 1988-ci ilin hələ də bilinməyən səhifələrindən biri də erməni daşnaklarına qarşı 15–16 iyul 1988-ci il tarixində Çəmbərək rayonunu Şorca kəndində keçirilən Cil, Ardaniş, Şorca, Toxluca və Ağbulaq kəndlərinin sakinlərinin təşkil etdiyi mitinqdir. 1988-ci ilin iyulunda belə bir mitinq 2 gün Basarkeçər rayonunun kəndlərində də keçirilmişdir.

Azərbaycanın ayrılmaz hissəsi olan Dağlıq Qarabağın Ermənistanla birləşdirilməsi məsələsi gündəmə gələndə ermənilər Xankəndində, İrəvanda mitinglər təşkil etməyə başladılar və indiki Ermənistan ərazisində yaşayan soydaşlarımızın deportasiyasına başlandı. Göyçə mahalının Ardaniş kəndində yaşayan bir qrup ziyalı bu dözülməz hala cavab olaraq bölgədə yaşayan soydaşlarımızın mitinqini təşkil etməyi təklif etdilər. 14 iyul 1988-ci ildə axşamüstü Krasnoselsk rayon partiya komitəsində təlimatçı işləyən rəhmətlik Fəxrəddin Paşayev, Ardaniş kənd orta məktəbinin direktoru Haqverdi Əliyev və sovxozda anbardar işləyən rəhmətlik Bəxtiyar Əliyev qonşu Cil kəndinə uzun müddət rəhbər vəzifələrdə işləmiş Göyçə ağsaqqallarından olan Abbas Mazanovla məsləhətləşməyə getdilər. Abbas müəllim Ermənistan Ali Sovetinin deputatı olmuş təqaüddə olan rəhmətlik Məsmə Abbasovanı çağırırdı və qərara alındı ki, 15 iyul saat 12-də Şorca kəndində dəmiryol vağzalının önündə mitinq keçirilsin. Çəmbərək (Krasnoselo) rayonunun Şorca ətrafı 4 kəndinin (Cil, Ardaniş, Toxluca və Ağbulaq kəndləri) sakinlərinin də burada toplaşmasını təmin edilməsi üçün tapşırıqlar verildi. Abbas Mazanov erməni riyakarlığını bildiyindən vəzifədə işləyən soydaşlarımıza zərər toxunulmaması üçün sovxoz və

yaşadığı ərazilərə muxtariyyət verilməsini, Azərbaycan dilində TV kanallarının yaradılmasını, soydaşlarımız yaşayan kəndlərdə xəstəxana və ambulator mərkəzlərin açılmasını, kəndlərə qaz çəkilməsini, ali təhsilli gənclərin işlə təmin olunmasını tələb etdilər. Mitinqdə Yusif Hübətov, Fazilə Hüseynli, İmamət Kərimov və bir çoxları

olduqca kəskin çıxış etdilər. Qərara alındı ki, 16 iyulda mitinq daha da geniş tərkibdə keçirilsin. 1988-ci ildə Sovetlər İttifaqının dünyaya meydan oxuduğu bir vaxtda, DTK-nin qulaqlarının hər yerdə olduğu bir vaxtda belə bir mitinqin təşkili möhtəşəm idi.

16 iyul 1988-ci ildə saat 10 radələrindən kəndlərdən soydaşlarımız Şorca kəndinə toplaşmağa başladılar. Təsəvvür edin, insanlar mitinqə çatmaq üçün kəndlər arasındakı 5-10 km-lik yolu piyada gəlirdilər.

Mitinq saat 12 radələrində başladı. Mitinqdə səsin daha gur eşidilməsi üçün Ardaniş kənd orta məktəbində elektrik işləyən Gürzalı Süleymanov və ATS müdiri Mayıs Hüseynov Ardaniş kənd orta məktəbinin radio qovşağını dinamiki ilə birlikdə söküb motoskiletlə yerləşdirmişdilər. Həm də mitinqin audio yazısını yazmaq üçün maqnitofon da gətirmişdilər. Mitinqdən fotoları Mayıs Hüseynov, rəhmətlik Zülal Yusifov çəkmişdirlər. 16 iyul 1988-ci ildə İrəvanda Ermənistan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin iclası keçirilirdi və bütün rayonların vəzifəli şəxsləri bu iclasda idilər. Şorçada mitinqə toplaşanların sayının sürətlə artdığını gören Krasnoselsk rayon partiya komitəsinin 2-ci katibi Dallakyan, 3-cü katibi Nina Bloxina və rayon milis idarəsinin rəisi Mejlumyan İrəvana mitinq haqqında məlumat verdilər. Saat 13 radələrində İrəvanda iclas yarımçıq dayandırıldı və rayonların vəzifəli şəxsləri rayona qayıtdılar. I katib Serqo Nazinyan və İcrayyə Komitəsinin sədri Mahal Əliyev iclasdan birbaşa mitinq keçirilən Şorca kəndinə gəldilər. Artıq Krasnoselsk rayonunun bütün rəhbər işçiləri, milliyətçə moldavan olan DTK-nin bölgə rəisi, rayonun bütün milisləri Şorca mitinqini dağıtmaq istəyirdilər. Mitinq isə öz axarı ilə davam edirdi. Ardanişdan Haqverdi İbrahimov, Yusif Hübətov, Nazan Həsənova, rəhmətlik Mikayıl Həsənov, Sahib Əhmədov, Fazilə Hüseynli, rəhmətlik Məsmə Abbasova, Kəmalə Hacıyeva, Vidadi Əliyev və başqaları 15 iyul mitinqinin tələblərinin yerinə yetirilməsini

tələb etdilər. Çıxış edənlər torpaqdan pay olmamasından, Qarabağın heç vaxt erməni ərazisi olmadığından, Göyçə və digər azərbaycanlılar yaşayan rayonların da onların tarixi torpaqları olduğundan, Göyçə mahalına da muxtariyyət verilməsindən, işsiz ali təhsilli azərbaycanlı gənclərin işlə təmin olunmasından, milli və dini ayrı seçkiliyyətə son qoyulmasından, kəndlərdə gənclərə lazımı şərait yaradılmamasından, Azərbaycan dilində televiziya kanalının olmamasından danışırdılar.

Mitinqdə maraqlı anlar da yaşanırdı. DTK-nin nümayəndəsi maqnitofon qoyulmuş motoskiletlə yaxınlaşıb soydaşlarımızın nə etdikləri ilə maraqlandıqda Mayıs Hüseynov cəld audiokaseti çıxarıb yanında dayanmış Cil kəndinin poçt müdürü rəhmətlik Oruc Zeynalabdiyevə vermiş və gizlədə bilmişdilər. Biz indi o kaseti axtarıyıq və oradakı qiymətli çıxışlardan istifadə etməyin vaxtı çatıb. Haqverdi İbrahimov I katibin əlindən mikrofonu alıb katibin boş-boş danışmasından yox, mitinqdə səsləndirilən tələblərin yerinə yetirilməsi haqqında fikir bildirməsini tələb etmişdir. Yusif Hübətov ali təhsilli gənclərin işlə təmin edilməsini tələb edəndə I katibin “onların hamısı təhsili müəllimdir, bizdə də müəllimə yer yoxdur” cavabına uyğun olaraq, yaxınlıqda dayanan milliyətçə erməni olan rayon ticarət idarəsinin rəisini göstərərək “o da idman müəllimidir, görün harada işləyir” demişdir.

Dörd saatdan çox davam edən mitinq sona çatdıqdan sonra soydaşlarımız öz kəndlərinə qayıtdılar. Ermənilərin mitinq təşkilatçılarına qarşı təqibi başladı. Mitinqin təşkilatçılarından Yusif Hübətov, Fazilə Hüseynli, mikrofonu I katibin əlindən alan Haqverdi İbrahimov həbsdən qurtarmaq üçün məcbur olub Bakı şəhərinə getdilər. Bəzi rəhbər işçilərin vəzifəsini dəyişdirdilər və işdən çıxardılar.

15–16 iyul 1988-ci il Göyçə mahalının Şorca kəndində təşkil olunmuş mitinq Qərbi Azərbaycanda soydaşlarımızın Sovet Rus imperiyasına və erməni daşnaklarına qarşı son mitinqi oldu. Artıq 2 aydan sonra Çəmbərək rayonunda I katibin rəhbərliyi altında Şorca kəndində I katibin əlindən alan Haqverdi İbrahimov həbsdən qurtarmaq üçün məcbur olub Bakı şəhərinə getdilər. Bəzi rəhbər işçilərin vəzifəsini dəyişdirdilər və işdən çıxardılar.

kənd soveti sədrlərinin, məktəb direktorlarının, ilk partiya təşkilatlarının katiblərinin kəndlərdən çıxıb başqa yerə getmələrini məsləhət gördü.

Həmin gecə 15 iyul 1988-ci il mitinqinə hazırlıq başlandı və səhər saat 11 radələrində Cil və Ardaniş kəndlərindən soydaşlarımız yük və şəxsi minik avtomabilləri ilə dəmir yolu vağzalının qabağına yığışmağa başladılar. 5 kənddən 2000 nəfərə qədər adam toplaşdı. O vaxt Şorca dəmir yolu vağzalında işləyən rəhmətlik İsgəndər müəllim mitinq işkirakçılarını mikrofonla təmin etdi. Mikrofonun elektrik enerjisi ilə təmin olunması üçün onu Cil kəndindən gəlmiş rəhmətlik Nürəddinin motoskiletinin arkumlyatoruna qoşdular. Yaxın üç saat saat mitinqin iştirakçıları rayon rəhbərlərinin mitinqə gəlmələrini, Göyçə və soydaşlarımızın sıx

15 iyul mitinqindən təşvişə düşən Krasnoselo rayonunun rəhbərləri bütün kəndlərin vəzifəli şəxslərinə soydaşlarımızın mitinqə çıxmasına mane olmağı tapşırırsalar da 16 iyul mitinqində iştirakçıların sayı 3500 nəfərdən çox idi. Mitinqdə şüarlar da qaldırılmışdı. “Göyçə mahalına muxtariyyət”, “Azərbaycan xalqına eşq olsun”, “Eşq olsun Azərbaycana” və s. kimi şüarlar mitinq iştirakçıları daha da ruhlandırır. Şüarlar Ardaniş və Cil kəndində gecə hazırlanmışdır. O dövrdə vatman kağızlarının tapılması, onların taxta üzərinə yapışdırılaraq şüar yazılması olduqca çətin idi. Bu işin öhdəsini Kənd Bakı Dövlət Universitetinin hüquq fakültəsində qiyabi təhsil alan I kurs tələbəsi Ardaniş sovxozunda fəhlə işləyən Yusif Hübətov, cilli Fazilə Hüseynli və bir neçə vətənpərvər gənc layiqincə gəldilər.